

Реч по повод 186-годишнината от кончината на великия будител Юрий Венелин

Произнесена пред неговия паметник в Габрово на 5. април 2025 г.

Васил Дечков

*Прекрасният русин Юрий Венелин,
що в критиката руска по рода си бе един!
„О, стига слушах хули аз – той рече –
дошло е крайно време, казвам, вече
от плещи български да падне тежко бремене,
да се признае пак, че са славянско племе!*

ОБЩО

Кой е Юрий Венелин (истинско име: Георгий Хуца)? Човекът, за когото Васил Априлов каза: „Неговото скъпо име ще остане неизгладимо в българските сърца: рано или късно българите са длъжни навсякъде да му издигат паметници!“ А Йордан Хаджиконстантинов – Джинот: „всички българи сме длъжни да му плетем венци!“ Едва ли има по-добър увод към Априловите дни в Габрово от това да зачетем паметта на безсмъртния Юрий Венелин. Избрахме Габрово за събитието, тъй като тук има паметник и булевард, посветени на будителя, а също и защото той обръща Васил Априлов към българщината и така косвено допринася за Априловската гимназия.

Бих искал да започна със знаменателните думи на Юрий Венелин: „Нека чужденците, поради незнание или нехайство, малко да се грижат за българите; но толкова по-непростително за нас е да забравим ония, от чиито

ръце получихме кръщение, които ни научиха да четем и пишем, на чийто роден език се извършва нашето богослужение...”

Този карпатски русин, роден в Западна Украйна, е геният, който възкресява българския народ; преобръща В. Априлов със своята нова История славянобългарска – книгата си „Древните и сегашните българи“. България едва ли познава по-пламенен българолюбец от чужд произход. Това е човекът, който запознава Русия и Европа с българите и така начертава пътя за нашата свобода – църковна, политическа и културна.

УЧЕН

Юрий Венелин е езиковед (славист, българист), историк, фолклорист, етнограф, филолог. Владее между 15-20 езика.

Той е първият, който в съвременната наука твърдо заявява: българите са славяни, говорят свой собствен, славянски език, и не са изчезнал народ – както мнозина в Европа смятат тогава.

Юрий Венелин има редица повратни научни приноси в областта на българската и изобщо славянската етнография, история и езикознание. В своето творчество той прозира толкова дълбоки истини, които днес приемаме като даденост, но всъщност тръгват от него и са се наложили в науката едва в течение на десетилетия.

Той пръв доказва, че съвременните българи са славяни, а не пославянени татари, както някои считали.

Че българският език е самостоеен славянски език, а не сръбски диалект, както казвали.

Че църковнославянският език, използван в цяла Източна Европа през цялото Средновековие, е всъщност старобългарски език. Юрий Венелин дори е първият, който въвежда понятието „древнеболгарский“ (старобългарски) в руската наука. Той казва:

„Кирил и Методий превели Св. Писание не на някакъв друг език, а само и единствено на български, именно на български, (...) църковният език, използван днес в Русия, Унгария, Сърбия, Далмация и в самата България, е

български език, мъртъв в останалите страни, но жив и народен до днес в България“.

„Като говорим за българския език, нужно е да посочим, че съвременният български език се намира почти в такова отношение към стария български език (т.е. към нашия църковен език), каквото е отношението на новогръцкия към стария гръцки език. Следователно старобългарската – това всъщност е църковнославянската литература.“

„От всички направени от мен издирвания (...) може да се предполага, че нито едно от славянските племена не е имало толкова ръкописи на своя език, колкото българите. (...) българите са започнали да пишат на своя език по-рано от всички свои съплеменници.“

Пише първата новобългарска граматика (неиздадена) – основател на българистиката.

Първ в славистиката застъпва възгледа, че светите братя Кирил и Методий са родом българи.

В някои руски среди смятали, че южните славяни са изчезнали, но Венелин свидетелства, че те, т.е. българите, не само съществуват, но и са най-многочисленият народ на Европейска Турция.

Изразява българския характер на населението в Македония, която нарича „Стара България“.

БУДИТЕЛ

Вестник „Свобода“ (1869 г.) пише: „Юрий Венелин без съмнение е първи, който със своята история „Древните и сегашните българи...“ научи българина да цени своето име и да се гордее със своята достойна за уважение народност.“

За да посети България той проявява голяма **самоотверженост**, като отказва предложеното му място на редовен лекар в Московската военна болница. Избира да подаде ръка на поробения български народ пред възможността за бляскава кариера. Венелин казва: „Нямам какво да правя, ще ида там, гдето ме хвърля съдбата да служа на народа, когото така много

обичам, но заради тая моя любов към него, аз страдам...” И наистина Венелин предпочита да мизерства, но да се посвети на България, която той нарича **„страна класическа за славянските филолози и историци“**, **„отечеството на свещения наш език.“**

Никола Палаузов величае „неговия живот и трудове, които той бе поел върху си само поради рядката си ревност за ползата на славянския род, а най-много за българите“. „...каква любов и ревност тойзи учен човек имаше към цялото славянство, за което не жалеше ни трудовете, ни живота си. Наистина, незабвенний мъжо! Името ти навсегда (завинаги) ще царува в устата на благодарните българи, – в техните сърца ти си намерил несъкрушим паметник за твоите заслуги!“ „Със своето огнено слово и пламенна любов той събуди нашите българи от тойзи дълбокий, смъртовидни сън, в който се намираха толкози векове. Никой от учените мъже европейски не беше обърнал такова внимание на нашия народ; нему беше дадено да го изведе от онази тъмнина.“

С проучванията си върху българското настояще той достига до извода за двойното робство, което измъчва българина – турското държавно и гръцкото духовно.

„Напомни на света за забравеното, но някога славно, могъщо българско племе. И пламенно желаше да види неговото възраждане. Господи, чуй молитвата на Твоя раб!“ – от одеските българи, на надгробния паметник на Юрий Венелин

„Умрял тогаз, кога съживи нас...” – Петко Р. Славейков

ХРИСТИЯНИН

Неслучайно той носи името на св. Георги, който е небесен покровител на българите. Неслучайно има трима мъченици от българския род с името Георги и неслучайно то е най-използваното име в България.

Венелин винаги започва своите статии с думите „In Honorem Dei Optimi Maximi“, т.е. „В чест на Бога, Всеблагия и Всемогъщия“. Никола Палаузов го определя като „много набожен и дълбоко убеден в истините на Православната вяра“.

Починал е на Възкресение Христово, с което пред нас се знаменува истината, че всеки, който вярва в Христа и живее за Него, ще възкръсне и ще стане наследник на вечния живот. Юрий Венелин, син на свещеник, е проучвал за проповядването на Евангелието в първите столетия след Христа.

*Името ти да остане
безсмъртно, прославлено
и от всичте чада нейни [болгарски]
век незабуравенно.*

– Г. Пешаков

Бог да дари с Небесното Си Царство Своя раб Георгий Хуца и всички нас. Амин.